

Autisták Országos Szövetsége

**JAVASLATOK AZ AUTIZMUS-ELLÁTÁS
RENDSZERSZINTŰ FEJLESZTÉSÉHEZ**

Budapest

2026

Tartalom

Bevezető gondolatok.....	2
Kora gyermekkori ellátás.....	4
Közoktatás.....	8
Szakképzés és felnőttoktatás.....	12
Felsőoktatás.....	16

Bevezető gondolatok

Jelen dokumentumot az AOSZ 2026-ban megújult Oktatási Munkacsoportja készítette. A munkacsoportban autista emberek, érintett szülők és különböző szakterületek képviselői dolgoztak együtt a „Semmit rólunk nélkülünk!” elvét követve.

A teljes dokumentum négy területen – kora gyermekkori ellátás, közoktatás, szakképzés és felnőttoktatás, valamint felsőoktatás – azonosítja a legsürgetőbb beavatkozási pontokat, és megfogalmazza az elérni kívánt célokat.

Az autista gyermekek, fiatalok és felnőttek támogatása nem különálló intézkedésekből áll, hanem egy egymásra épülő rendszer, amelynek minden szintjén ugyanazokat az alapelveket szükséges érvényesíteni. A korai felismeréstől és intervenciótól kezdve a közoktatáson, a szakképzésen és a felsőoktatáson át a felnőttkori tanulási lehetőségekig minden életszakasz meghatározó a következő szempontjából. Ha egy ponton hiányzik vagy késik a megfelelő támogatás, annak következményei a teljes életúton végigkísérhetik az érintetteket.

A dokumentum elkészítésének szakmai kiindulópontját a DIO (Differenciált és Inkluzív Oktatásért) együttműködés keretében kidolgozott SNI Köznevelési Minimum jelentette. Az AOSZ Oktatási Munkacsoportja ennek alapelveire és szemléletére építve, azokat továbbgondolva fogalmazta meg az autista emberek teljes oktatási életútjára – a korai intervenciótól a felsőoktatásig – vonatkozó javaslatait.

Jelen dokumentum célja nem a szükséges intézkedések részletes kidolgozása, hanem azoknak a közös alapelveknek, helyzetértékeléseknek és minimumfeltételeknek az összefoglalása, amelyeket elengedhetetlennek tartunk egy jól működő, kiszámítható és összehangolt rendszer kialakításához. A dokumentum megállapításai hazai és nemzetközi kutatásokra, szakmai ajánlásokra, valamint az érintettek és a szakemberek gyakorlati tapasztalataira épülnek.

A dokumentum alapelve, hogy a támogatásoknak az autista emberek tényleges szükségleteihez kell igazodniuk. Az autista emberek rendkívül sokfélék, ezért nincs olyan támogatási forma vagy intézménytípus, amely mindenki számára megfelelő lenne. A diagnózis fontos szerepet tölt be a szükségletek feltárásában és a megfelelő támogatások megtervezésében, de az ellátáshoz való hozzáférés nem késhet amiatt, hogy a diagnosztikai folyamat még nem zárult le. A támogatásoknak a szükséglet megjelenésétől kezdve

elérhetőnek kell lenniük, és nem függhetnek attól, hogy valaki az ország mely részén él, vagy milyen intézménybe jár.

A szükségletalapú, összehangolt oktatási és támogatási rendszer kialakítása és működtetése megfelelő szakmai és pénzügyi feltételeket igényel. A felkészült szakemberekbe, a szükségletalapú támogatásokba és a jól működő intézményi együttműködésekbe történő befektetés nem csupán az autista emberek és családjaik életminőségét javítja, hanem hosszú távon a társadalom egésze számára is megtérül. A korai támogatás, a befogadó oktatási környezet és a sikeres tanulási életút hozzájárul az önállóbb életvitelhez, a magasabb foglalkoztatottsághoz és a társadalmi részvétel erősödéséhez.

Kora gyermekkori ellátás

1. Egyéni szükségletekre épülő ellátás

Helyzet: Az autizmus rendkívül heterogén állapot, ezért az autista gyermekek ellátásában nem működnek az egységes, sablonszerű megoldások. A jelenlegi rendszerben gyakran az elérhető férőhelyek, intézményi kategóriák vagy formális státuszok határozzák meg az ellátást, nem pedig a gyermek tényleges szükségletei.

Cél: Az ellátás alapja minden esetben komplex, több szempontú állapotmegismerés legyen, amely feltárja a gyermek erősségeit és nehézségeit. Ennek alapján differenciált fejlesztési tervre, rendszeres nyomon követésre és rugalmasan módosítható támogatásra van szükség. A cél, hogy mindenki egy számára biztonságos és fejlesztő környezetben kapjon segítséget.

2. Korai felismerés és szűrés

Helyzet: A korai felismerés egyik legnagyobb akadálya, hogy az autizmus jelei nem mindig látványosak, különösen az életkoruknak megfelelő beszédű, jobb kompenzációs készségekkel rendelkező gyermekek esetében. A kislányok esetében szintén gyakran elmarad a korai felismerés. A védőnői hálózat, a házi gyermekorvos, a bölcsőde és az óvoda olyan ellátást biztosítanak már kisgyermekkorban, amelyek alkalmasak lehetnének a korai tünetek jelzésére, a gyakorlatban azonban a szakemberek nem mindig ismerik fel ezeket a jeleket.

Cél: Egységes, országosan működő, autizmus-specifikus korai szűrési rendszert kell kialakítani. A védőnőknek, háziorvosoknak, bölcsődei kisgyermeknevelőknek és óvodapedagógusoknak közös protokollra, a kutatásalapú szűrőeszközök (pl. M-CHAT, Q-CHAT) használatával kapcsolatos képzésre van szükségük. A szülői aggodalmat mindig komolyan kell venni, és már rizikó esetén is világos továbbküldési útvonalat kell biztosítani. A cél az, hogy a gyermekek minél korábban hozzájussanak az ellátáshoz.

3. Diagnosztika és szakmai állapotmegismerés

Helyzet: A diagnosztikához és a szakértői vizsgálatokhoz való hozzáférés területileg egyenetlen, a várakozási idő hosszú, és a folyamat sok család számára nehezen átlátható. A diagnózis felállítását gyakran a szűk szakmai kapacitások korlátozzák. További gondot jelent, ha a szakértői bizottsági vizsgálat nem a szociális kommunikáció és a mindennapi működés

megértésére fókuszál, vagy nem veszi figyelembe a gyermeket jól ismerő pedagógusok, gyógypedagógusok és szülők tapasztalatait.

Cél: Minden térségben elérhető, szakmailag magas színvonalú diagnosztikai centrumokra van szükség, amelyekben gyermekpszichiátriai, pszichológiai, gyógypedagógiai, logopédiai és szükség esetén további szakmai kompetenciák kapcsolódnak össze. A diagnosztika ne csak diagnózist adjon, hanem alapozza meg a gyermekek megfelelő támogatását, ellátását, valamint nyújtson praktikus segítséget a családok számára. A szakértői bizottságok működése legyen országosan egységes, gyors és magas szakmai színvonalú. Biztosítani kell a megfelelő szakember-ellátottságot, finanszírozást, eszközöket és az egészségügyi-köznevelési együttműködést.

4. Szükségletalapú korai intervenció

Helyzet: A korai fejlesztéshez való hozzáférés ma egyenetlen, és gyakran a diagnózis meglététől, a lakóhelytől vagy az intézményi kapacitástól függ. Előfordul, hogy a fejlesztés csak külön foglalkozásokban vagy kognitív feladatokban jelenik meg, miközben a legfontosabb területek a társas kommunikáció, a közös figyelem, a játék, a minél nagyobb fokú önállóság, az önszabályozás és a mindennapi helyzetekben való részvétel.

Cél: A korai intervenciót már megalapozott gyanú vagy rizikó esetén el kell indítani a gyermek tényleges szükségletei alapján. Országosan és egyenletesen elérhetővé kell tenni a tudományosan támogatott, autizmus-specifikus módszereket, amelyek a gyermek természetes környezetében, a család és az intézmény bevonásával működnek.

5. Szülőképzés és családkísérés

Helyzet: Az autista kisgyermeket nevelő szülők gyakran nagyfokú bizonytalanságot, elszigeteltséget és túlterheltséget élnek meg. A diagnózis után sok család nem kap elegendő személyre szabott segítséget ahhoz, hogy megértse gyermeke működését, eligazodjon az ellátórendszerben, és a hétköznapi helyzetekben is alkalmazható módszereket sajátítson el. A gyermek fejlesztése így könnyen leválik a családi életről, miközben a szülői kompetenciaérzés és a család jólléte alapvetően befolyásolja a gyermek fejlődését.

Cél: Ingyenes, könnyen hozzáférhető szülőtréningekre és rendszeres egyéni szülőkísérésre van szükség, melynek része a gyakorlati, egyéni helyzetekre vonatkozó támogatás. Az

ellátórendszerben evidenciaalapú, szülőket is bevonó módszertanok meghonosítására van szükség (pl. ESDM, Early Bird).

6. Gyógypedagógusok munkája a bölcsődékben és óvodákban

Helyzet: A bölcsődék és óvodák kulcsszereplők, mert a kisgyermek mindennapi működése leginkább csoporthelyzetben válik láthatóvá. Az autista gyermekek gyakran másképp viselkednek csoportban, mint kétszemélyes fejlesztési helyzetben, ezért a gyógypedagógiai javaslatok nem mindig ültethetők át automatikusan a mindennapi óvodai gyakorlatba. A csoportok túlterheltsége, a speciális szükségletű, de nem feltétlenül diagnosztizált gyermekek magas száma, valamint a szülőkkel való nehezített együttműködés jelentős szakmai és pszichés terhet ró az óvodai és bölcsődei dolgozókra.

Cél: A bölcsődékben és óvodákban rendszeres gyógypedagógiai jelenlétre, csoporthelyzetre szabott módszertani támogatásra és valódi szakmai mentorálásra van szükség a személyi, fizikai és tárgyi feltételrendszer kialakításán túl. A támogató hospitálás, az esetmegbeszélés és a közös fejlesztéstervezés alkalmas arra, hogy az óvodapedagógusok ne elvont tanácsokat, hanem saját csoportjukban alkalmazható megoldásokat kapjanak, és ezáltal az autista gyermekek támogatása beépüljön az intézmény mindennapi pedagógiai működésébe.

7. Szakemberképzés, munkafeltételek és szakmai megtartás

Helyzet: A korai autizmus-specifikus ellátáshoz szükséges tudás nem jelenik meg kellő mélységben a gyógypedagógus-, óvodapedagógus- és kisgyermeknevelő-képzésben, valamint más, a korai ellátásban részt vevő szakemberek képzésében. A szakemberek terhelése magas, miközben a szupervízió, a mentorálás, a reális óraszám, a megfelelő bér, a fejlesztőeszközök és a nyugodt munkakörülmények nem mindenhol biztosítottak.

Cél: A képzési és továbbképzési rendszert úgy kell megerősíteni, hogy a szakemberek valóban felkészüljenek az autista gyerekek komplex támogatására. Szükség van specializációkra, posztgraduális képzésekre, gyakorlati mentorálásra és rendszeres szupervízióra. A minőségi ellátás feltétele a szakemberek megtartása, ehhez megfelelő munkaterhelés, anyagi megbecsülés, eszközellátottság és támogató szakmai közeg szükséges.

8. Gyermekút, ágazatközi együttműködés és esetkoordináció

Helyzet: Az autista gyermekek ellátása több ágazat együttműködését igényli: egészségügy, közoktatás, szociális ellátás, gyermekvédelem, szakértői bizottság, korai fejlesztés, bölcsőde, óvoda és civil szervezetek egyaránt érintettek lehetnek. A családok számára nem mindig világos, kihez kell fordulni, ki felel a következő lépésért, hogyan jutnak el az információk az egyik szereplőtől a másikig.

Cél: Világos, helyi szinten működő autizmus-ellátási utakra, egyetlen belépési pontra és kijelölt esetkoordinátorra van szükség. A családok számára rendszerszinten elérhetővé kell tenni olyan információs központokat, ahol hiteles információt, gyakorlati eligazítást, szülő támogatást és intézményi tanácsadást kapnak. A cél egy összehangolt rendszer, amelyben a gyermek útja tudatosan felépített és szakmailag támogatott.

Közoktatás

1. A diagnosztizáló helyek kapacitásainak fejlesztése

Helyzet: A szakértői bizottságok és a gyermekpszichiátriai ellátás kapacitása, szakmai felkészültsége és eszközellátottsága sok helyen fejlesztésre szorul. A szakértői vizsgálatokhoz és ezáltal a diagnózisokhoz (SNI státuszhoz) való hozzáférés gyakran hosszú várakozási idő után valósul csak meg. Gyakori jelenség, hogy a diagnózis késve, akár egészen a serdülőkorra tolódva születik csak meg, amikor a gyermek eltérő fejlődési sajátosságai markáns viselkedési vagy beilleszkedési nehézségekként mutatkoznak meg.

Cél: A szakértői bizottságok működése legyen országosan egységes, gyors és magas szakmai színvonalú. Biztosítani kell a megfelelő szakember-ellátottságot, finanszírozást, eszközöket és az egészségügyi-oktatási együttműködést annak érdekében, hogy a gyerekek minél hamarabb hozzájussanak a diagnózishoz, és ezáltal a szükséges támogatásokhoz is.

2. A lakóhelyhez közeli, megfelelő oktatáshoz való hozzáférés biztosítása

Helyzet: Sok autista gyermek, tanuló számára nem érhető el a lakóhelyéhez közel olyan iskola, ami az ő szükségleteinek megfelel. Az ezzel járó hosszú utazás, a gyakori intézményváltás vagy a nem megfelelő oktatási forma hatalmas terhet ró ezekre a családokra. Különösen hátrányos helyzetben vannak a nem- vagy alig beszélő gyerekek, tanulók. Szintén megoldatlan azoknak a tanulóknak a helyzete, akiknek kihívást jelentő viselkedéseit nem tudja az intézmény megelőzni, értelmezni, kezelni.

Cél: Minden autista gyermek számára legyen elérhető a lakóhelyéhez közeli, egyéni szükségleteinek megfelelő iskolai oktatás. Országszerte váljanak elérhetővé az autizmus-specifikus, rugalmas és egymás között átjárható intézménytípusok és ellátási és oktatási formák, mint például a kiscsoportos oktatás, illetve a részleges funkcionális integráció. Az oktatási intézmények személyi, fizikai és tárgyi feltételrendszerét a neurodiverzitás figyelembevételével kell kialakítani. Legyen biztosított a nem- vagy alig beszélő tanulók hozzáférése az oktatáshoz. A kihívást jelentő viselkedések megelőzése, oki hátterének feltérképezése és a krízishelyzetek szakszerű kezelése épüljön be az intézményi gyakorlatba.

3. Gyógypedagógusi támogatás az intézményekben

Helyzet: Az autizmus-specifikus támogatásokhoz való hozzáférés nem minden intézményben biztosított. Az intézményváltások támogatása gyakran nem valósul meg.

Cél: Az óvodák, általános iskolák és középiskolák kapjanak szakmai támogatást az autista gyerekek ellátásához. Minden szinten legyen elérhető a gyógypedagógiai ellátás az autista tanulók számára. Biztosítani kell az autista emberek számára az egész életen át tartó tanulás lehetőségeit, valamint a személyre szabott pályorientációs és továbbtanulási támogatásokat. Az oktatási életutak sikerességének támogatása érdekében erősíteni kell az intézmények közötti együttműködést, az intézményváltással járó átmenetek tervezését és támogatását.

4. A sajátos nevelési igénnyel járó jogok gyakorlati érvényesítése

Helyzet: Az autista tanulók számára előírt egyéni kedvezmények a gyakorlatban nem minden esetben valósulnak meg megfelelően. A számonkérések és az oktatási követelmények gyakran nem igazodnak kellő mértékben az egyéni szükségletekhez, különösen igaz ez az állami vizsgák rendszerére.

Cél: Az autista tanulók számára valamennyi oktatási szinten biztosított legyen az egyéni szükségletekhez igazodó értékelés és számonkérés. A tananyag, a tanulási követelmények és a számonkérési formák szükség esetén megfelelően adaptálhatók legyenek, és a szakértői véleményekben szereplő javaslatok következetesen érvényesüljenek, melyeknek mindennapi pedagógiai gyakorlatban való megvalósulását rendszeres monitoring és visszajelzés segítse. Az állami vizsgák rendszerét úgy szükséges fejleszteni, hogy az méltányosan figyelembe vegye az autista tanulók szükségleteit, beleértve a vizsgakörülmények és vizsgafeladatok megfelelő adaptálását, valamint indokolt esetben alternatív vizsgalehetőségek kialakítását.

5. A pedagógusok képzése és szupervíziója

Helyzet: Az autizmus-specifikus tudás nem jelenik meg kellő súllyal a pedagógusképzésben és a továbbképzésekben, a módszertani támogatás pedig sok esetben hiányos. A pedagógusok gyakran megfelelő szakmai segítség nélkül kénytelenek gondoskodni autista tanítványaik támogatásáról. Ez a helyzet jelentősen növeli a terhelésüket, kompetenciaérzésük csökkenéséhez és pszichés jóllétük romlásához vezethet.

Cél: Valamennyi pedagógus és oktatási szakember számára biztosított legyen a korszerű, tudományosan megalapozott autizmuspecifikus tudás megszerzése és folyamatos fejlesztése. Ennek érdekében szükséges az autizmus témájának erőteljesebb megjelenítése a pedagógusképzésben, valamint az akkreditált, térítésmentes és magas szakmai színvonalú, tudományosan megalapozott tartalmú továbbképzések széles körű elérhetősége.

6. Partnerség és szakmai együttműködés

Helyzet: A szülők, valamint az autista gyermek partneri bevonása és támogatása nem minden esetben valósul meg rendszerszinten, illetve gyakran hiányoznak azok a szervezeti feltételek, amelyek lehetővé tennék számukra a pedagógusokkal való rendszeres konzultációt és együttműködést. A szakemberek közötti teammunka, az esetmegbeszélések és a szakmai szupervízió nem minden intézményben biztosítottak.

Cél: Legyen biztosítva a partneri együttműködés, beleértve a tanuló aktív bevonását is. A szülőkkel való rendszeres kapcsolattartás, a szakmai teammunka, az esetmegbeszélések és a szupervízió váljanak az intézményi működés természetes részévé, ehhez legyen biztosítva megfelelő munkaidőkeret.

7. A támogató szakmai szolgáltatások és munkakörök fejlesztése

Helyzet: Az asszisztensek és árnyékpedagógusok szerepe sokszor tisztázatlan, az autista tanulók támogatásában gyakran alkalmazott utazó gyógypedagógiai ellátás jelenlegi formája pedig sok esetben nem illeszkedik az autizmuspecifikus fejlesztés módszertani követelményeihez. Az autista gyermekek támogatása rendszeres jelenlétet, folyamatos környezeti alkalmazkodást, valamint a pedagógusokkal, a kortársakkal és a családokkal való szoros együttműködést igényel, amelyet a korlátozott időkeretű, külső szakember által nyújtott ellátás nehezen tud biztosítani.

Cél: Egyértelmű szakmai szabályozás szükséges a támogató munkakörök feladatairól és kompetenciáiról. Az intézményeknek gyógypedagógiai ellátás keretében a gyermek mindennapi környezetébe ágyazott, folyamatos és együttműködésre épülő támogatást kell biztosítaniuk, amely lehetővé teszi az egyéni szükségletekhez igazodó fejlesztést. Cél, hogy a támogatás az intézmény működésének része legyen, és ne kizárólag a gyermekhez rendelt külső szolgáltatásként jelenjen meg.

8. Befogadó és biztonságos iskolai közösségek kialakítása

Helyzet: Az autista tanulók fokozottan ki vannak téve a kiközösítésnek és a bántalmazásnak. A kortársak, a szülők és az iskolai közösség autizmussal kapcsolatos ismeretei gyakran hiányosak, így nehezebben értik meg az autizmusból fakadó viselkedési sajátosságokat, ami hozzájárulhat az előítéletek és a társas kirekesztés kialakulásához.

Cél: Az iskolák biztosítsanak biztonságos, befogadó környezetet, amely megelőzi a bántalmazást és támogatja a társas részvételt. Fontos az autizmussal kapcsolatos tudás fejlesztése a tanulóknak, a szülők és az iskolai közösség körében, valamint az autista tanulók egyénre szabott támogatása a kortárs kapcsolatok kialakításában.

Szakképzés és felnőttoktatás

1. Autista tanulók elhelyezkedése a szakképzés és felnőttképzés területén

Helyzet: Az autista tanulók szakképzésbe és felnőttképzésbe történő bekapcsolódása gyakran bizonytalan. Ennek egyik oka, hogy sok esetben nem áll rendelkezésre megfelelő pályaorientáció vagy információs háttér a döntés meghozatalához. Szintén nehézséget jelent, hogy amennyiben egy tanuló autizmusdiagnózissal rendelkezik, olyan területről is elutasíthatják, ahol az egyéni képességprofil figyelembe vétele esetén helyt tudna állni. A felvételi eljárás kimagasló stresszhelyzet egy autista tanuló számára, ezért nem biztos, hogy legjobb tudását tudja megmutatni.

Cél: Induljanak információs programok a különböző szakképzési és felnőttképzési lehetőségekről, azok előnyeiről, kihívásairól. A felvételi eljárás során vegyék figyelembe a tanuló egyéni képességprofilját, és alakítsanak ki olyan felvételi rendszert, amelyben a tanulók kiválasztása nem kizárólag egy-két alkalommal nyújtott teljesítményen alapul. Az autizmusdiagnózis önmagában ne legyen ok az elutasításra.

2. Tanulói utak és átmenetek támogatása

Helyzet: Az autista tanulók képzési útjai a szakképzésben és a felnőttképzésben gyakran nehezen tervezhetőek, ugyanis a képzési rendszerek közötti átjárhatóság nem minden esetben biztosított. Sok autista fiatal számára a szakképzésbe való bekerülés jelentős váltást jelent az általános iskolához képest, ami támogatás hiányában korai iskolaelhagyáshoz vezethet. Hasonló kihívást jelenthet a nappali munkarendű oktatásból a jellemzően levelező munkarendben szervezett felnőttképzésbe történő átmenet, valamint a képzés befejezését követő munkaerőpiaci beilleszkedés is. Gyakori jelenség az is, hogy a megszerzett végzettség ellenére az autista felnőttek nehezen találnak befogadó munkahelyet.

Cél: Rugalmas, átjárható képzési utak kialakítása szükséges, amelyek a munkaerőpiacon hasznosítható tudást biztosítanak az autista felnőttek számára. Erősíteni kell az intézmények közötti együttműködést, valamint az átmenetek tervezését és támogatását, aminek része lehet a személyre szabott pályaorientáció és mentorálás. A képzés lezárását követően is elengedhetetlen a támogatás fenntartása, hogy a fiatalok segítséget kapjanak az álláskeresésben, a munkahelyi beilleszkedésben, valamint a munkaviszony hosszú távú

megtartásában. Azok számára pedig, akik felnőttként szeretnék folytatni a tanulmányaikat, biztosítani kell a lehetőséget, hogy ezt kiszámítható, rendszeres, mindennapi támogatást és ellátást nyújtó nappali képzésben tehessék meg.

3. Egyenlő hozzáférés a képzésekhez és ösztöndíjakhoz, a képzőhelyek felkészítése

Helyzet: Sok autista tanuló számára nem biztosított a lakóhelyéhez közeli, befogadó képzőhely, gyakorlati hely vagy kollégiumi ellátás, a tanulói ösztöndíjakhoz való hozzáférés pedig egyenetlen. Az oktatók autizmus-specifikus ismeretei sok esetben hiányosak, így a képzésben részt vevők nem kapják meg a szükséges pedagógiai támogatásokat.

Cél: Legyen biztosítva országos szinten a szakképzési és felnőttképzési lehetőségekhez való egyenlő hozzáférés az autista tanulók számára. Az ösztöndíjak legyenek oly módon elosztva, hogy ne érhesse a tanulót anyagi hátrány amiatt, hogy milyen területen végzi el a képzését. Növeljék a befogadó szemléletű intézmények és gyakorlati helyek számát. Ennek fontos eleme lehet az oktatók és munkáltatók felkészítése és szakmai támogatása, valamint olyan ösztönzők bevezetése, amelyek többlettámogatást nyújtanak az autista tanulókat fogadó képzőhelyek számára. Legyenek ingyenesen elérhetővé téve tudományos alapú, magas szakmai színvonalú, inkluzív szemléletű képzések, ismeretanyagok, jógyakorlat-gyűjtemények oktatók számára.

4. Diagnózis és egyéni szükségletekhez igazodó támogatások

Helyzet: Az autista tanulók számára szükséges támogatások a szakképzésben és a felnőttképzésben nem biztosítottak egységesen. Előfordul, hogy az autizmus felismerése csak a képzés ideje alatt történik meg, és a tanulók egészen a diagnózisig elesnek a szükségleteikhez igazodó ellátástól. Az autista tanulók számára gyakran kihívást jelent a szakmai gyakorlat teljesítése és a munkahelyi környezethez való alkalmazkodás, ugyanis a duális képzőhelyek felkészültsége sokszor hiányos.

Cél: Fontos cél a diagnosztikai ellátórendszer kapacitásának növelése annak érdekében, hogy a serdülők és felnőttek is hosszú várakozási idő nélkül, minél hamarabb jussanak diagnózishoz és ezáltal a szükséges támogatásokhoz. A szakképzésben és felnőttképzésben, valamint a duális képzőhelyeken is biztosítani szükséges a rendszeres, mindennapi életbe ágyazott gyógypedagógiai támogatást és fejlesztő foglalkozásokat.

5. Autizmusfókuszú szakiskolai kerettantervek

Helyzet: A szakiskolák számára több fogyatékosági területre lebontva készültek szakmai tantervi adaptációk, autizmus-specifikus adaptáció azonban nem áll rendelkezésre. Ez azt eredményezi, hogy az intézmények nem rendelkeznek egységes, szakmailag megalapozott iránymutatással a kerettantervek autizmusfókuszú alkalmazásához, ami egyenetlen minőségű pedagógiai támogatáshoz vezethet.

Cél: Szükséges a sajátos nevelési igényű tanulók számára kiadott kerettantervek autizmusfókuszú adaptációjának kidolgozása és hivatalos közzététele a többi SNI-kategóriához hasonló módon.

6. Értékelés és vizsgakövetelmények

Helyzet: A számonkérés és a vizsgáztatás módja sok esetben nem teszi lehetővé, hogy az autista tanulók tudásukat és szakmai felkészültségüket valósághűen bemutassák.

Cél: A vizsgák és számonkérések rendszerét úgy szükséges fejleszteni, hogy az méltányosan figyelembe vegye az autista tanulók szükségleteit. A szakmai követelmények megtartása mellett a vizsgakörülmények és vizsgafeladatok megfelelő adaptálása, valamint indokolt esetben alternatív vizsgalehetőségek kialakítása is szükséges lehet.

7. Kortársak informálása, befogadó környezet kialakítása

Helyzet: Az autista tanulók fokozottan kitettek a kortárs bántalmazásnak, kirekesztésnek. A szakképzésben és felnőttképzésben az életkornak megfelelően csökken a szülők direkt támogató szerepe, lehetősége, ezért kulcskérdés a kortársak megfelelő edukációja.

Cél: A képzőhelyek biztosítsanak biztonságos, befogadó társas környezetet, amely megelőzi a bántalmazást és támogatja a társas részvételt. Fontos az autizmussal kapcsolatos tudás fejlesztése a tanulóknak, a szülők és az iskolai közösség körében, valamint az autista tanulók egyénre szabott támogatása a kortárs kapcsolatok kialakításában.

8. Adatgyűjtés és minőségfejlesztés

Helyzet: Kevés megbízható adat áll rendelkezésre az autista tanulók szakképzési és felnőttképzési részvételéről, eredményességéről és munkaerőpiaci életútjáról.

Cél: Országos szinten rendszeres adatgyűjtésre és nyomon követésre van szükség annak érdekében, hogy a szakpolitikai döntések megbízható adatokra épüljenek, és a képzési rendszer folyamatosan fejleszthető legyen.

9. Gyógypedagógiai asszisztens-képzés

Helyzet: Fontos még megemlíteni, hogy a gyógypedagógiai asszisztens-képzés jelenleg nem jelenik meg önálló szakmaként a szakképzési és felnőttképzési rendszerben, ami korlátozza a végzettség elismertségét és a képzési helyek egységes szakmai minőségének biztosítását. Mindez hozzájárulhat a megfelelően felkészült segítő szakemberek hiányához a köznevelési és szociális intézményekben.

Cél: A gyógypedagógiai asszisztens-képzés önálló, államilag elismert szakmaként jelenjen meg a szakképzési rendszerben egyértelmű kompetenciákkal és kimeneti követelményekkel.

Felsőoktatás

1. A támogatási szükségletek felismerése és a támogatásokhoz való hozzáférés

Helyzet: Az autista hallgatók számára nem minden esetben egyértelmű, hogy milyen támogatások érhetők el számukra, illetve hogyan vehetik igénybe azokat.

Cél: A támogatások legyenek átláthatók, könnyen hozzáférhetők, és az autista hallgatók már a felvételi folyamat során, illetve tanulmányaik kezdetén kapjanak közérthető tájékoztatást jogaikról és lehetőségeikről az adott felsőoktatási intézményen belül.

2. Egyenlő hozzáférés a felsőoktatási szolgáltatásokhoz

Helyzet: Az autista hallgatók számára elérhető támogatások és szolgáltatások intézményenként jelentősen eltérhetnek.

Cél: Országosan biztosított minimumszintű autizmus-specifikus szolgáltatások és egységes szakmai alapelvek kialakítása szükséges annak érdekében, hogy a támogatások elérhetősége ne függjön attól, melyik intézményben tanul a hallgató.

3. A képességek kibontakoztatását segítő tanulási környezet

Helyzet: A kiszámíthatatlan működés, a nehezen értelmezhető elvárások, az átláthatatlan adminisztratív folyamatok vagy a szenzorosan megterhelő környezet akadályozhatják az autista hallgatók tanulmányi előmenetelét.

Cél: A felsőoktatási intézmények az egyetemes tervezés elveit követve biztosítsanak kiszámítható, átlátható és hozzáférhető tanulási környezetet. Az egyértelmű kommunikáció, a világos elvárások, az átlátható ügyintézés és a szenzoros szempontok figyelembevétele hozzájárulnak ahhoz, hogy a hallgatók képességeiket valódi tudásuk alapján tudják megmutatni.

4. Egyéni szükségletekhez igazodó támogatások

Helyzet: Az autista hallgatók támogatási szükségletei jelentősen eltérhetnek egymástól, ezért egységes megoldásokkal nem fedhetők le.

Cél: Biztosítani kell az észszerű alkalmazkodás lehetőségét, beleértve az egyéni tanulmányi megoldásokat, a rugalmas számonkérést, a többletidőt, az alternatív vizsgaformákat, a segítő technológiák alkalmazását, a mentorálást – kiemelve a kortárs mentorálást –, valamint az autizmus-specifikus támogatásokat.

5. A pedagógus- és oktatóképzés, valamint a szakmai felkészítés megerősítése

Helyzet: A pedagógusképzésben és mindazon felsőoktatási képzésekben, amelyek végzettjei munkájuk során fogyatékossgal élő emberekkel kerülhetnek kapcsolatba, jelenleg nem kap kellő hangsúlyt az SNI- és autizmus-specifikus módszertan. Emiatt a pályára kerülő pedagógusoktól, oktatóktól és más szakemberektől gyakran olyan tudást várnak el, amelynek megszerzésére képzésük során nem volt lehetőségük.

Cél: Az SNI- és autizmus-specifikus ismeretek, valamint a differenciált és inkluzív pedagógiai módszertan épüljön be hangsúlyosan a pedagógusképzésbe, az oktatók felkészítésébe, a pedagógus-továbbképzésekbe és az akkreditált képzésekbe. Az inkluzív oktatás nem várható el megfelelő szakmai felkészítés nélkül. Az autizmus-specifikus tudás hiánya nemcsak az autista hallgatók számára jelent akadályt, hanem az oktatókat is eszköztelen helyzetbe hozza; a megfelelő felkészítés ezért az inkluzív felsőoktatás alapfeltétele.

6. Strukturált szakmai együttműködés

Helyzet: Az autista hallgatók támogatása sok esetben egyéni kezdeményezéseken múlik, és nem intézményi szinten kialakított, összehangolt folyamatokon.

Cél: Intézményi szinten szervezett együttműködés alakuljon ki az oktatók, fogyatékosügy-i koordinátorok, tanulmányi ügyintézők, pszichológiai szolgálatok, mentorok és az intézmények, valamint a hallgatók támogatását végző külső szakmai szolgáltatók között annak érdekében, hogy a támogatások – beleértve szükség esetén a mentális jóllétet segítő szolgáltatásokhoz való hozzáférést is – kiszámíthatóan és összehangoltan működjenek.

7. Az átmenetek támogatása

Helyzet: A középiskolából a felsőoktatásba, illetve a felsőoktatásból a munkaerőpiacra történő átmenet kiemelt kihívást jelenthet az autista fiatalok számára. Az önálló ügyintézés, az új tanulási környezet és a megváltozott szociális elvárások egyszerre jelenthetnek nehézséget.

Cél: Az átmenetek segítésének része a személyre szabott felkészítés és kísérés, amely támogatja a továbbtanulást, valamint a munkaerőpiacra történő belépést. Mindezt megfelelő tájékoztatással, mentorálással és az érintett rendszerek együttműködésével szükséges biztosítani.

8. Biztonságos és befogadó felsőoktatási környezet

Helyzet: A pszichológiai biztonság, a kiszámíthatóság, a zaklatás megelőzése, a szenzoros szempontok figyelembevétele és a tiszteletteljes kommunikáció alapvető feltétele az autista hallgatók sikeres felsőoktatási részvételének.

Cél: A felsőoktatási intézmények – az érintett hallgatók megkérdezésével és érdemi bevonásával – alakítsanak ki olyan befogadó környezetet, amely tiszteletben tartja szükségleteiket, elősegíti jóllétüket és lehetővé teszi teljes értékű részvételüket az egyetemi közösségben. Ennek része az oktatók és a hallgatói közösség autizmussal kapcsolatos szemléletformálása is.